

SLOVOTVORBA

nová slova se tvoří:

1. odvozováním *stříkačka, vrtulník, pradědeček*
2. skládáním *vodovod, černobílý, husokachna, kočkopes* (publicismus)
3. zkracováním zkratková slova: *Čedok* (Československá **d**opravní **k**ancelář)
karma (**K**arel **M**acháček)
zkratky: *KDU-ČSL*
MŠMT

Odvozování slov

Slovotvorný vztah

slova motivovaná - *chrastítko; nosáč; dřevěný*

slova nemotivovaná, značková - *otec, matka, dům, být, jíst, dobrý*

slovotvorný vztah = fundace = základní slovotvorný vztah (školsky) = vztah slova základového a utvořeného

příklady	
<u>základové slovo</u>	<u>utvořené slovo</u>
<i>nos</i>	<i>nosáč</i>
<i>chrastit</i>	<i>chrastítko</i>
<i>ucho</i>	<i>ouško</i>
<i>pít</i>	<i>vypít</i>

formální stránka fundace

hora -horal, kůň - pakůň
ucho - ouško noha - nožka, Praha - pražský
moucha - muška, snaha - snažit se
(alternace *ch - š, h - ž, k - č*)

významová stránka fundace

příručka - věc, která je při ruce
nožka - malá noha
sušárna - místo, kde se něco suší

Slovotvorný základ a formant

tvarohový
tvaroh – slovotvorný základ
-ový – slovotvorný formant

ředitelna
ředitel- slovotvorný základ
-na – slovotvorný formant

ředitel
ředi- slovotvorný základ (od slovesa *řít*)
-tel – slovotvorný formant

vypočítavě –
vypočítav- slovotvorný základ
-ě – slovotvorný formant

vypočítavý
vypočíta- slovotvorný základ
- vý – slovotvorný formant

vypočítat
-počítat – slovotvorný základ
vy- slovotvorný formant

formant – např. předpona, přípona, koncovka - nebo jejich kombinace
tvaroh ový ředi tel vy myslet kníž ka

formantem je pouze koncovka

trn í	krás a	včel í
trn	krás ný	včel a

nulová koncovka (např. u dějových jmen)

hon	lov	křik	zeleň
hon it	lov it	křič et	zelen ý

formantem je předpona

předpony předložkové (*do-*, *na-*, *nad-*, *od-*, ..., *před*, *při-*, *s-*, ..., *za-*)

předpony nepředložkové (*pa-*, *pra-*, *pře-*, *roz-*, *vz-*, *vy-* ...)

do dělat	při krýt	za lézt
dělat	krýt	lézt

není utvořeno předponou:

nákup -0	výsluž -ka	výmysl -0	rozprav -a
nakoup it	vyslouž it	vymysl et	rozpráv ět

slovotvorná kategorie

např. činitelská jména (*nosič, odesílatel, pekař, vejtaha*)

konatelská jména (*zedník, rozvrhář, včelař*)

zdrobňování, přechylování

obecně 3 typy:

1. mutační: změna významu
umývat - umývadlo
rozvrh - rozvrhář
2. transpoziční: význam se nemění
lovit - lov
chudý - chudoba
3. modifikační: úprava významu (např. zdrobňování, přechylování, mlád'ata)
máma - maminka, zahrada - zahrádka
ministr - ministryně
vlk - vlče, husa - house

slovotvorný typ

tvořen jednotným významem a formantem

např. v kategorii přechylování existují typy **-ka, -ice, -yně, -a**

(*učitelka, panovnice, zástupkyně, Václava, Jana, Karla*)

v kategorii názvů vlastností existují typy **-ost, -ota, -ství**

(*hloupost, lakota, přátelství*)

produktivní a neproduktivní slovotvorné typy

SLOVOTVORNÝ ROZBOR

1. Je slovo motivované?

2. Určíme fundaci

uči **tel**

uči t

zdivoče **lý**

zdivoče t (l)

námah **a**

namáh at se

3. Určíme druh formantů

4. Zařadíme ke konkrétní slovotvorné kategorii

učitel - činitelské jméno, *zdivočelý* - adj. utvořené ze slovesných příčestí

námaha - název děje

postup u složenin

1. Určíme základová slova

země pis důvěry hodný

země psát důvěra hodný

2. Vlastní, nebo nevlastní složenina?

zeměpis vlastní, *důvěryhodný* nevlastní

STAVBA SLOVA

předpona, kořen, přípona, koncovka

ná moř ník
pod moř sk ý

líst eček
na list ova t
list árn a

list o noš